

Klima- og miljødepartementet – høringsnotat

Forslag til endring av forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven

Forskrift om fastsetting myndighet mv. etter kulturminneloven ble vedtatt ved kgl. res. 15.2.2019. Forskriften omhandlet i hovedsak overføring av myndighet fra Riksantikvaren til fylkeskommunene. Spørsmål om forvaltningen av automatisk fredete, vedtaksfredete og listeførte kirker ble utelatt fra høringen av forskriften våren 2018. Klima- og miljødepartementet har forslag til endring og tilføyelse i forskriften om disse forholdene, og for øvrig en mindre endring. Forslag til endringer fremgår med kursiv. Høringen inneholder i tillegg forslag om forvaltningen av de verneverdige og listeførte kirkene.

1. Automatisk fredete, vedtaksfredete og listeførte kirker

Oppgaver knyttet til forvaltning av fredete og listeførte kirker var ikke en del av den ordinære høringen av forskriften våren 2018. Departementet uttalte at man la opp til en egen høring for myndighetsplassering knyttet til kirkene. Bakgrunnen er at det for tiden pågår en kirkereform i forbindelse med skille kirke og stat. Dette er en prosess som har pågått over flere år med oppheving av statskirkeordningen i 2017, forslag til ny tros- og livssynssamfunnslov (trossamfunnsloven) og opphevelse av lov av 7.6.1996 nr. 31 om den norske kirke (kirkeloven). Prop. 130L om disse lovendringene ligger til behandling i Stortinget.

Under høringen av forskriften våren 2018 ba departementet likevel om innspill på spørsmålet om hvor myndigheten for automatisk fredete, vedtaksfredete eller listeførte kirker burde ligge i kulturminneforvaltningen fra 1.1.2020. Syv fylkeskommuner, i tillegg Fortidsminneforeningen og et par andre uttalelser, mente myndigheten burde overføres til fylkeskommunen.

De automatisk fredete og vedtaksfredete kirkene forvaltes i dag av Riksantikvaren. I tillegg til 28 stavkirker er det 183 automatisk fredete kirker fra perioden 1537-1650 og fem kirker som er vedtaksfredet. Riksantikvaren forvalter også en portefølje på ca. 750 verneverdige og listeførte kirker fra perioden 1650 til ca. 1900.

I rundskriv T-3/00 *Forvaltning av kirke, kirkegård og kirkens omgivelser som kulturminne og kulturmiljø* (Kirkerundskrivet) er det utarbeidet egne saksbehandlingsregler og veiledning for hvordan kirker skal forvaltes og når saken skal forelegges Riksantikvaren. Dette gjelder forvaltningen av fredete kirker fra før 1650, vedtaksfredete kirker, verneverdige kirker bygget i perioden 1650-1850 og listeførte kirker bygget etter 1850. Forvaltningen dreier seg i hovedsak om utvidelse, riving, ombygging, reparasjon og vedlikehold av kirker. Rundskrivet har en forankring i kirkeloven og kulturminneloven.

Ordningen med en særskilt forvaltning av kirkene gjennom Kirkerundskrivet har hatt som forutsetning en statskirkeordning. Når denne forutsetning ikke lenger er tilstede, kirkeloven oppheves og Kirkerundskrivet bortfaller, mister kirkene som ikke er fredet sin "beskyttelse"

etter kirkeloven og Kirkerundskrivet. I forslaget til ny trossamfunnslov videreføres ikke de særskilte bestemmelsene til ivaretagelse av kirker som er i dagens kirkelov. Det er derfor behov for en ny ordning når trossamfunnsloven trer i kraft, slik at kulturhistorisk verdifulle kirker ivaretas på en tilfredsstillende måte. I trossamfunnsloven er det foreslått en hjemmel til å gi overgangsregler om forvaltningen av kulturhistorisk verdifulle kirkebygg. Det vil derfor bli utarbeidet en forskrift med hjemmel i trossamfunnsloven som omfatter både fredete, verneverdige og listeførte kirker til erstatning for bestemmelser i kirkeloven og Kirkerundskrivet. Det tas sikte på at denne forskriften vil tre i kraft når kirkeloven oppheves og Kirkerundskrivet bortfaller.

På grunn av blant annet det som skjer med kirkelovningen mener departementet at det vil være mest hensiktsmessig at Riksantikvaren inntil videre beholder den samlede porteføljen av fredete og listeførte kirker. Også arbeidet med en stortingsmelding om kulturminnepolitikken med mulige forslag til endringer i kulturminneloven tilsier at man venter med å ta endelig stilling til forvaltningen av kulturhistoriske verdifulle kirker.

På bakgrunn av ovennevnte foreslås det at Riksantikvarens myndighet i forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven § 2 utvides med et nytt syvende ledd:

§ 2 Riksantikvarens myndighet

(7) Riksantikvaren har myndighet etter kulturminneloven i saker som gjelder kirker.

Dette må gjenspeiles i fylkeskommunens myndighet i hvor det i § 3 tilføyes et nytt sjette ledd:

§ 3 Fylkeskommunens myndighet

(6) Fylkeskommunens myndighet etter kulturminneloven gjelder ikke kirker.

2. Annet endringsforslag

Departementet har, etter at forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven ble vedtatt 15.2.2019, blitt gjort oppmerksom på et forhold som bør rettes opp slik at forvaltningen av kulturminnene blir i tråd med slik praksis er. Dette gjelder spørsmålet om hvilken myndighet som forvalter statens eiendomsrett til skipsfunn og derved kan overlate dette helt eller delvis til finner eller grunneier.

Universitetsmuseene har etter forskriften som ble vedtatt 15.2.2019 myndighet til å gjennomføre tiltak etter § 5 (2) og til å gjennomføre utgravinger av skipsfunn på land fra før 1537, jf. § 9 bokstav a. Universitetsmuseene skal i medhold av forskriften § 12 (1) forvalte statens eiendom til løse kulturminner, men ikke til skipsfunn. Derimot kan universitetsmuseene i medhold av forskriften § 5 (2) og § 12 (1) overlate slike funn til finner eller grunneier. Dette er en motstrid i forskriften og praktiseres heller ikke.

I dag forvalter sjøfartsmuseene i tråd med forskriften statens eiendomsrett til skipsfunn, uavhengig av alder, jf. forskriften § 12 (2). Etter samme bestemmelse kan sjøfartsmuseene

overlate funnet til finner eller grunneier. Departementet foreslår at forskriften endres i tråd med praksis slik at det er sjøfartsmuseene som kan overlate skipsfunn til finner eller grunneier, uavhengig av om universitetsmuseene har foretatt utgravningen av skipsfunnet.

Forskriften i §§ 5 og 12 foreslås å lyde som følger:

§ 5 (2) Universitetsmuseenes myndighet

(2) Universitetsmuseene har myndighet til å gjennomføre tiltak etter kulturminneloven § 14 andre ledd første punktum for skipsfunn fra før 1537, som befinner seg på land.

§ 12 Statens eiendomsrett til løse kulturminner og skipsfunn

(1) Universitetsmuseene skal forvalte statens eiendomsrett til løse kulturminner, jf. kulturminneloven § 12 første ledd. Museene kan etter kulturminneloven § 13 fjerde ledd overlate funnet helt eller delvis til finner eller grunneier.